

Beyin ve Sinir Cerrahlarının Dili: 1988–2008

The Language of Neurosurgeons: 1988 -2008

ÖZ

AMAÇ: Cumhuriyet öncesi dönemde halkın konuştuğu dil ile saray ve medresenin konuştuğu dil arasında uçurumlar oluşmuştu. Günümüzdeki durumu anlamak için, beyin ve sinir cerrahlarının meslek dilinde bir inceleme yapmak istedik.

YÖNTEM ve GEREÇLER: Türk Nöroşirürji Derneğinin 1988, 1998 ve 2008 yıllarında düzenlediği bilimsel kongrelerin kitaplarındaki sözlü sunum ve posterlerin, başlıkları ile giriş-amaç kısımlarının başlangıcı, Türkçe yönünden gözden geçirildi. Sözcükler önce Türkçe ve yabancı sözcük olarak ikiye ayrıldı. Yabancı sözcükler ise Türkçede karşılığı hemen bulunup kolayca düzeltilebilecek ve kolayca düzeltilemeyecek sözcükler olarak sınıflandırıldı. 1988 yılına ait 1040, 1998 yılına ait 5088, 2008 yılına 7091 kelime değerlendirildi.

BULGULAR: 1988’ de toplam kelimeler içindeki yabancı sözcük oranı %27,3 iken, bu oran 1998’de %35,8’e, 2008’de ise %36,8’e yükselmiş olarak bulundu (p<0.001). Başlıklarda kullanılan yabancı sözcük sayısı, giriş kısmındakilere göre hep anlamlı derecede fazlaydı (p<0.001). Yabancı sözcüklerin %62,5 i ile %81,6 sı ise, Türkçe’de karşılığı hemen bulunup düzeltilebilecek sözcüklerdi. Ayrıca yabancı sözcüklerin yazılışında düzensizlik olabileceği dikkati çekti. Yabancı sözcüklerin cümlelerin uzamasına yol açabildiği, cümleyi anlamsız hâle getirebildiği, yazım kurallarını bozabildiği görüldü. Yazılarda çeviri ve yazım hatalarına da rastlanıldı.

SONUÇ: Bu araştırma maalesef, bazı eğitimli kişilerde, yabancı sözcük kullanma hastalığının yeniden çıktığını göstermektedir. Türkçe çeşitli özellikleri ile bilim için çok uygun bir dildir. Yetersizlik Türkçeden değil, bizlerin eksikliklerinden kaynaklanmaktadır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Beyin ve sinir cerrahları, Dil, Türkçe, İngilizce, Yabancı sözcükler, Okumuş hastalığı, Kültür yozlaşması, Dil bozulması, Dil gelişimi, Dil politikası

ABSTRACT

AIM: A gap between the languages spoken in the university, administrators and the language spoken by people was created in Ottoman period. We wanted to identify the current situation in the language of neurosurgeons.

MATERIAL and METHODS: The title and the beginning of the objective-introduction sections of the posters and the oral presentations in the books of 1988, 1998, 2008 Congress of Turkish Neurosurgery Association were reviewed for Turkish. 1040 words in 1988, 5088 words in 1998 and 7091 words in 2008 were evaluated.

RESULTS: The rates of foreign words in total words were 27,3 % in 1988, 35,8 % in 1998 and 36,8 in 2008. The growth rate of the foreign words was significant (p<0.001). The ratio of foreign words in titles was always higher than the words in the objective-introduction sections (p<0.001). It was also observed that there were irregularities in spelling of foreign words. The foreign words could lead to longer and meaningless sentences, and break grammar rules. Moreover, the translation and writing errors were found.

CONCLUSION: Unfortunately, this study indicates that the use of foreign word disease which is seen in the some educated aroused again. Turkish is a suitable language for science with various features. The insufficiency is caused by lack of the educated people.

KEY WORDS: Neurosurgeons, Language, Turkish, English, Foreign words, Educated disease, Cultural degeneration, Language degeneration, Language development, Language policy

Halûk YAVUZ¹

Erdal KALKAN²

¹ Selçuk Üniversitesi, Meram Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

² Selçuk Üniversitesi, Meram Tıp Fakültesi, Nöroşirürji Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

Geliş Tarihi : 07.01.2010

Kabul Tarihi : 22.02.2010

Bu çalışma; Türk Nöroşirürji Derneği'nin, 17–23 / Nisan / 2009 tarihinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Girne şehrinde düzenlediği, 23. Bilimsel Kongresinde sunulmuş ve "Özenli Türkçe" değerlendirmesinde, birincilik ödülüne layık görülmüştür

Yazışma adresi:

Erdal KALKAN

Selçuk Üniversitesi, Meram Tıp Fakültesi, Nöroşirürji Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

Tel : +90 332 223 64 65

E-posta: erdalkalkan62@yahoo.com

GİRİŞ

Acaba irsi bir hastalık mıdır, Türklerin kendi kültürlerine hor bakmaları? Selçuklu Türkleri İran'ı fethetmişler, fakat kendi dilleri olan Türkçeyi değil, fethedilen İran'ın dili olan Farsçayı resmi dilleri yapmışlardı. Sultanların ünvanları bile Farsça olmuştu. Keykubat, Keyhüsrev, Keykavus gibi. Daha sonra kurulan Osmanlı Devleti'nde resmi dil Farsça olmadı. Fakat halkın konuştuğu dil ile saray ve medresenin konuştuğu dil yine farklılaştı. Saray ile zamanın üniversiteleri olan, eğitim ve öğretimin en yüksek düzeyde yapıldığı medrese mensuplarının dili, Arapça ve Farsça ile o kadar doldu ki, sade halkın kullandığı Türkçe ile arasında uçurumlar oluştu.

Bu gidişe karşı çıkanlar arasında iki ismi her zaman hatırlıyor ve saygı ile anıyoruz. Bunlardan Karamanoğlu Mehmet Bey "Bundan böyle divanda, dergâhta, bargâhta, çarşıda Türkçeden başka dil konuşulmayacaktır!" diyerek dönemdeki durumu düzeltmeye çalıştı. İkincisi olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk ise "Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır." sözleriyle yabancı sözcüklerin terk edilmesini, Türkçenin temel alınmasını söyledi. Döneminde ve sonrasında bu konuda güzel gelişmeler oldu. Halkın ve okumuş kesimin Türkçeleri birbirine yaklaştı. Günümüzde durum nasıl? Hekimlerimizin diliyle ilgili bir araştırma yapmak istedik.

GEREÇLER ve YÖNTEM

Türk Nöroşirürji Derneğinin 1988, 1998 ve 2008 yıllarında düzenlediği bilimsel kongrelerin kitaplarındaki sözlü sunum ve posterlerin, başlıkları ile giriş-amaç kısımlarının başlangıcı, Türkçe yönünden gözden geçirildi. Sözcükler önce Türkçe ve yabancı sözcük olarak ikiye ayrıldı. Yabancı sözcükler ise Türkçede karşılığı hemen bulunup kolayca düzeltilebilecek ve kolayca düzeltilemeyecek sözcükler olarak sınıflandırıldı. Araştırmada aşağıdaki kurallara uyulmaya çalışıldı:

- 1) İlaç, mini diri (mikroorganizma), element isimleri yabancı kabul edilmedi.
- 2) Şahıs ismiyle anılan hastalıklar yabancı olarak kabul edilmedi.
- 3) Ve, veya, de, da, ise, ile, ya da benzeri bağlaçlar, mg, Kg gibi ölçü birimleri sayılmadı.

- 4) Baş harf birleştirilmesiyle oluşan sözcük, birleştirilenler içinde yabancı sözcük var ise yabancı sözcük kabul edildi. Mesela SAK (subaraknoid kanama) yabancı sözcük kabul edildi. Bu sözcükler ilk açıklandığı yerde sözcük olarak sayılmadı.
- 5) Bir sözcüğün kısaltılmışı ilk açıklandığı yerde sözcük olarak sayılmadı. Kısaltmalar eğer yabancı sözcüklerin kısaltması ise yabancı kabul edildi.
- 6) Yazıların başlıkları ile girişteki veya amaç kısmındaki ilk paragraf gözden geçirildi. Eğer paragraf uzun ise uzunluğu dikkate alınarak ilk iki veya üç cümle değerlendirildi.
- 8) Kontrol, kalite, teknik, grup, normal, anormal, rol, sistem, servis, klinik, kist, model, problem, klasik gibi halk arasında çoğunlukla bilinen ve tıp dışında da kullanılan aslı yabancı olan sözcükler, Türkçe olarak kabul edildi.
- 9) Özel yer isimleri mesela (Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi, Nöroşirürji Anabilim Dalı Polikliniği gibi) sayılmadı.
- 10) Yazarları arasında beyin ve sinir cerrahlarının olmadığı yazılar incelenmedi.
- 11) 1988 kongre yazılarının yaklaşık olarak her ikisinden birisi, diğer kongrelerin yazılarının ise her üçünden birisi değerlendirilmeye çalışıldı.

İstatistiksel değerlendirmede ki kare ölçeri kullanıldı. P değerinin 0,05 ten küçük olması önemli kabul edildi.

BULGULAR

1988 Kongre yazılarından 24 ü, 1998 Kongresinin sözlü sunumlarından 35, posterlerinden 85 i, 2008 Kongresinin sözlü sunumlarından 43'ü, posterlerinden 128 i incelendi.

A) Sözcük sayısı ile ilgili bulgular

Yıllara göre incelenen sözcük sayılarının ayrıntılı dağılımı Tablo I'de görülmektedir. 1988 yılına ait 1040, 1998 yılına ait 5088, 2008 yılına 7091 sözcük değerlendirildi.

Sözlü sunumların giriş kısmındaki yabancı sözcüklerde, yıllar içinde görülen artışın (%22,3'ten %34,3 ve %34'e) önemli olduğu görüldü (p<0.001).

Başlıklarda kullanılan yabancı sözcük sayısı giriş kısmındakilere göre hep anlamlı derecede fazlaydı (Tablo II) (Şekil 1) (p<0.001).

1988' de toplam sözcükler içindeki yabancı kelime oranı %27,3 iken, bu oran 1998' de %35,8'e, 2008' de ise %36,8'e yükselmiş olarak bulundu (Tablo III ve Şekil 2). Bu artış istatistikî olarak önemliydi ($p < 0.0001$).

B) Yabancı sözcüklerin yol açtığı durumlar

Yabancı sözcüklerin yol açtığı bazı durumlar aşağıda örneklerle gösterilmiştir.

1- Yazılıştaki düzensizlik

Türkçe'de sözcükler yazıldığı gibi okunur, okunduğu gibi yazılır. Yabancı sözcüklerin de okunduğu gibi yazılması gerekir. Bu kuralın bilinmemesi veya uygulanmaması, yabancı sözcüğün yazılışının zor olması gibi nedenlerle, aynı yabancı sözcüğü her zaman değişik şekillerde yazılmış olarak görmek olanaklıdır. Örnekler:

Tablo I: Yıllara göre incelenen sözcük sayılarının ayrıntılı dağılımı

Yıllar	Sözlü Sunum		Poster	
	Başlık	Giriş	Başlık	Giriş
1988	*65-80-127	167-204-913	-	-
1998	81-146-262	280-413-1203	190-282-552	703-981-3071
2008	119-214-409	306-496-1457	263-466-938	947-1436-4287

*65: Hemen düzeltilebilen yabancı sözcük sayısı, 80: Toplam yabancı sözcük sayısı, 127: Toplam kelime sayısı.

Tablo II: Bütün başlıklarda ve girişlerde (sözlü sunum + poster) yer alan toplam sözcük sayılarının dağılımı

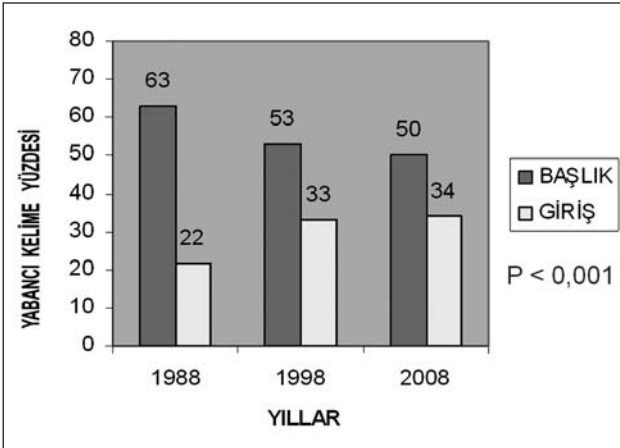
Yıllar	İncelenen bölüm	Düzeltilen yabancı sözcük	Yabancı sözcük	Türkçe sözcük	Toplam
1988	Başlık	65 *(%81,5)	80 (%63)	47 (%37)	127 (%100)
	Giriş	167 (%81,8)	204 (%22,3)	709 (%77,6)	913 (%100)
1998	Başlık	271 (%63,3)	428 (%52,6)	386 (%47,4)	814 (%100)
	Giriş	983 (%70,5)	1394 (%32,6)	2880 (%67,4)	4274 (%100)
2008	Başlık	382 (%56,1)	680 (%50,5)	667 (%49,5)	1347 (%100)
	Giriş	1253 (%64,8)	1932 (%33,6)	3812 (%66,4)	5744 (%100)

*Yabancı sözcükler içindeki yüzdesi

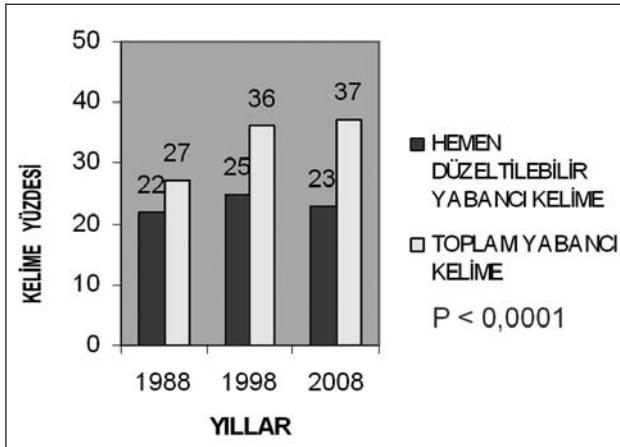
Tablo III: Yıllara göre incelenen sözcük sayıları toplamının dağılımı

Yıllar	Sözlü Sunum				Poster				Toplam			
	Düzeltilen Yabancı Sözcük	Yabancı Sözcük	Türkçe Sözcük	Toplam	Düzeltilen Yabancı Sözcük	Yabancı Sözcük	Türkçe Sözcük	Toplam	Düzeltilen Yabancı Sözcük	Yabancı Sözcük	Türkçe Sözcük	Toplam
1988	232 *(%81,6)	284 (%27,3)	756 (%72,6)	1040 (%100)	-	-	-	-	232 *(%81,6)	284 (%27,3)	756 (%72,6)	1040 (%100)
1998	361 (%64,5)	559 (%38,1)	906 (%61,8)	1465 (%100)	893 *(%70,7)	1263 (%34,8)	2360 (%65,1)	3623 (%100)	1254 (%68,8)	1822 (%35,8)	3266 (%64,1)	5088 (%100)
2008	425 (%59,8)	710 (%38,0)	1156 (%61,9)	1866 (%100)	1210 (%63,6)	1902 (%36,4)	3323 (%63,5)	5225 (%100)	1635 (%62,5)	2612 (%36,8)	4479 (%63,1)	7091 (%100)

*Yabancı sözcükler içindeki yüzdesi

Şekil 1: Başlık ve girişteki yabancı sözcük yüzdeleri.

Şekil 2: Yıllara göre yabancı sözcük kullanım oranı.

2008/ Sözlü Sunum (SS)-019 (sayfa 35)

“Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroşirürji Anabilim Dalı, İzmir”

2008/ SS-090 (sayfa 58)

“Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Nöroşirürji Anabilim Dalı, Eskişehir”

2008/ SS-093 (sayfa 59)

“Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroşirürji Anabilim Dalı, Samsun”

2008/ Elektronik Poster Sunumu (EPS)-287 (sayfa 182-183)

“Balık n-3 serbest yağ asitleri (EFA), eicosapentaenoic acids ve docosahexaenoic acids içerir ve **antioxidan** ve **nöroprotektif** özelliği vardır.” Bu cümledeki bazı sözcüklere bir göz atalım:

asit: Türkçeleşmiş yabancı sözcük

EFA: Açıklaması Türkçe, ama yanlış olan kısaltması ise İngilizce olan sözcük

eicosapentaenoic acids: Yazılışı bile İngilizce olan sözcükler

antioxidan: Alfabemizde olmayan x harfi kullanılarak Türkçe’ye uyarlanmış yabancı sözcük

nöroprotektif: Türkçe’ye uyarlanmış yabancı sözcük

2- Cümlelerin uzaması

2008/ EPS-284 (sayfa 181)

“İNTRAVENTRİKÜLER YERLEŞİMLİ, PRİMER SANTRAL SİNİR SİSTEMİ LENFOMASI; OLGU SUNUMU” olarak yazılmış poster başlığı;

“YAN VENTRİKÜLDEN GELİŞEN LENFOMA; OLGU SUNUMU” şeklinde yazıldığında hem 4 sözcük kısalıyor, hem de kolay anlaşılır hale geliyor.

3- Anlamın bozulması

Yabancı sözcük cümleyi anlamsız duruma getirebiliyor:

2008/ EPS-201 (sayfa 157)

“Travmatik İnternal karotid arter(ICA) diseksiyonu baş boyun travmaları sonrası görülen inmelere ciddi ve sık rastlanan bir etiyolojik nedendir.” Etiyoloji sözcüğünün sözlükteki karşılığı ‘neden, sebep’ olarak belirtilmiştir. Burada ancak “**etiyojik**” sözcüğü kaldırılınca cümlelerin bir anlam kazandığı görülmektedir.

4- Karışıklık

Yabancı sözcük kullanma, karışıklığa yol açabilmektedir. Örnek:

2008/ Tartışmalı Poster Sunumu (TPS)-36 (sayfa 82)

Başlık: “SPONTAN SUBARAKNOİD KANAMALAR:273 OLGULUK **PROSPEKTİF ÇALIŞMA**”

Giriş: “Bu çalışmada, Aralık 2002-Aralık 2006 tarihleri arasında kliniğimize başvuran 273 spontan subaraknoid kanama olgusu **retrospektif** olarak incelendi.”

Sizce bu çalışma nasıl yapılmış olabilir?

C) Çeviri hataları

1998/ A-04 (sayfa 291-292)

"Bu yaklaşımın mikrocerrahi anatomisi beş kadavra **kelle** spesimeninde çalışıldı." Dilimizde 'kelle' sözcüğü insanlar için pek kullanılmaz. Posterin ilk paragrafından alınan bu cümledeki 'kelle' sözcüğünün, İngilizce'deki 'head'ın çevirisi olduğu düşünülmüştür. Doğru çevrilsen "baş, kafa" olması gerekirdi. Ayrıca "spesimeninde" sözcüğüne gerek olmadığı da görülmektedir.

D) Yazım hataları

Yazılarda çok sık olmasa da yazım hatalarına rastlanmaktadır. Aşağıdakileri yazım hatası olarak kabul etmezsek, **Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesinin, Nöroşirürji ile Beyin Cerrahisi Anabilim Dallarında**, isimleri birbirine çok benzeyen, 4 ayrı hekim bulunduğunu söyleyebiliriz:

2008/ EPS-126 (sayfa 136)

"İNSİDENTAL OLARAK BULUNAN İLK DYKE DAVIDOFF MASSON SENDROMU

Cekinmez Melih,...., Altinors Mehmet Nur

Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, Nöroşirürji Ana Bilim Dalı, Ankara"

2008/ EPS-145 (sayfa 141)

"İLERİ YAŞTA NADİR GÖZLENEN GANGLİOGLİOMA OLGUSU:OLGU SUNUMU

...,Cekinmez Melih,.....,Altinörs Mehmet Nur

Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, Beyin Cerrahisi Anabilim Dalı, Ankara"

TARTIŞMA

1979-1982 yıllarında Orta Doğu Teknik Üniversitesi rektörlüğü yapan sayın Mehmet Kıcıman bir anısını şöyle dile getiriyor (2):

"Bir gün Çin Büyükelçisi ziyarete gelmişti. İnşaat bölümünü geziyorduk. Gençler masa tenisi oynuyordu. 'Bakın, bu milli sporumuz. Bizde ping pong deniyor. Sizde de var mı?' diye sordum. Adamcağız 'Ne tesadüf, biz de öyle deriz' dedi. Bir defasında da bir başka büyükelçiyle geziyorduk. Bir derse girmiştik. Bana 'Ben Türkiye'ye yeni geldim. Türkçenin bu kadar İngilizceye benzediğini bilmezdim, çoğunu anladım.' dedi."

Araştırmamız bir tıp dalında, büyükelçinin söylediği gibi İngilizceye benzeyen veya güzel Türkçeye benzemeyen bir Türkçenin kullanıldığını göstermektedir. Ne yazık ki tarihimizde eğitilmiş kişilerde görülmüş olan, Türkçeyi küçük görme,

yabancı sözcüğü benimseme hastalığı, günümüzde âdeta yeniden dirilmiştir. Geçmişte medresenin yaptığı Türkçeyi, Arapça ve Farsça ile yozlaştırma işinin benzerinin, günümüzde, başta İngilizce olmak üzere, çeşitli yabancı dillerden sözcükler, kavramlar katılarak yapıldığı dikkati çekmektedir. Niçin?

Türkçe fakir bir dil olduğu, bilimdeki kavramları ifadede yetersiz kaldığı için mi?

Günlük hayatta kullandığımız sözcük sayısı yüzlerle ifade edilir. Bir araştırmaya göre en fazla sayıda kelime çeşidi kullanan Türk yazarı olarak bilinen Peyami Safa'nın, eserlerinde kullandığı farklı sözcüklerin sayısı 6143, Atatürk'ün Nutuk'undakilerin sayısı 6791dir (1). Prof. Dr. Zafer Öztekin "Halk Dilinde Sağlık Değişleri Sözlüğü" isimli eseri içinde bulunan söz varlığı sayısı 9 000 den fazladır (7). Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğündeki kelime varlığının sayısı ise 616 767 dir. Bu durumda Türkçenin veya Türkçe içindeki sağlıkla ilgili sözcüklerin fakirliğinden bahsedilebilir mi? Onun için Atatürk:

" Türk dili zengin ve geniş bir dildir; her mefhumu ifadeye kabiliyeti vardır. Yalnız onun varlıklarını aramak, bulmak, onlar üzerinde işlemek lazımdır. " demiştir (5).

Türkçe ile yeni sözcük üretilemez mi?

Türkçe eklemeli bir dildir. Yapısı açık, anlaşılır, kuralıdır. 170 kadar terim türetmeye uygun eki vardır. Bu özelliği ile milyonlarca yeni sözcük, terim üretebileceği hesaplanmıştır. Prof. Dr. Süreyya Ülker'in tıpla ilgili olarak ürettiği sözcük sayısı 93 000 dir (11).

Türkçenin kurgusu mu zor?

Ünlü dilbilimci Max Müller Türkçeyi şöyle övmüştür:

"Eğer bilim adamları bir araya gelerek bir dil oluşturmak isteselerdi bu Türkçe olurdu. Türkçenin bir dilbilgisi kitabını okumak, bu dili öğrenmek niyetinde olmayanlar için bile bir zevktir. Türk dilinde her şey saydamdır, açıktır. Dilin iç ve dış yapısı billur bir arı kovanını seyrediyormuşsunuz gibi ortadadır. Türk dili seçkin bir bilginler grubunun uzun bir çalışma ve olaşmasıyla yapılmış sayılacak düzgünlüktedir. Ne var ki hiçbir kurul böyle güzel bir dil yaratamazdı." (6).

Türkçe insanı yoran bir dil midir?

Yazıldığı gibi okunur, okunduğu gibi yazılır. İnsanı yormaz.

Yabancı kelime kullanmak öğrenme gücünü artırıyor mu?

Dr. Şefik İbrahim İşçil ve edebiyat öğretmeni Ali Ulvi Elöve; oluşturdukları 13 000 den fazla terimin Osmanlıcasını, batı dilindeki (Fransızca, Almanca) karşılıklarını ve önerilen Türkçe karşılıklarını bulunduran, "Türkçe Hekimlik Terimleri Üzerine Bir Deneme" isimli, Bursa'da yayınlanan eserlerinin, hazırlanış nedenini açıklarken şunu belirtiyorlar (4):

"Bilim terimini Türkçeleştirmek davası, yalnız ulusal duyguyu inciten bir durumu düzeltmek isteğinden doğmuş değildir. Az zamanda çok iş başarmak zorunda olduğumuz bir devirde en ufak bir emeğin bile boşa gitmesine göz yumulamaz. Terimleri Türkçeleştirmekle varılmak istenen emeklerin belki en önemlisi bu yolla sağlanacak zaman ve kafa tasarrufu gibi bir amaçtır. Bellek gücü orta derecede bir insan günde on yabancı kelime ezberleyebildiğine göre Türk hekimlerinin meslek öğrenim yılları hayati hiçbir önemi olmayan binlerce yabancı kelime ezberlemekle israf edilmişti."

Yabancı sözcüklerle konuşunca, halk hekimi daha mı iyi anlıyor?

Şair ve çocuk hekimi Dr. Ceyhun Atıf Kansu diyor ki (8):

"Yabancı terimlere dayanan bir bilim uygulamasını büyüye benzetebiliriz. Büyünün de uygulamada kendine özgü sözcükleri, terimleri, halktan gizlenen kutsal dokunulmazlıkları vardır. Hekim dilini halkın dilinden ayırırsanız onu bir büyü hâline getirirsiniz. Hekimlik dilinin Türkçeleşmesini isteyenler hekimliği büyü olmaktan kurtarmak istiyorlar."

Yabancı sözcük kullanma ruh sağlığı açısından nasıl yorumlanabilir?

Hacettepe Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. Orhan Öztürk'ün 'Ruh Sağlığı ve Bozuklukları' isimli kitabına yazdığı önsözden bir alıntı (9):

"Derslerde, bilimsel konuşma ve yayınlarda tedirginlik duymadan gereksiz yere yabancı sözcük kullananları yadırgıyorum. İngilizcenin günlük olağan dilinden yalın bir sözcük, kolayca bilimsel terim olarak kullanabiliyor da, aynı anlamı taşıyan Türkçe bir sözcüğe bilimsel terim olma hakkı tanınmıyor. Yabancı sözcük kullanma tutkusunun temelinde, eski çağlarda olduğu gibi, yetersizlik, güvensizlik duygularına bağlı olan büyüsel düşünce ve anlaşılmazlığa sığınma eğilimi vardır."

Hastalığın sebebi ne?

Değerli bir çocuk cerrahı olan Doç. Dr. Serdar Sander'in görüşüne katılmamak mümkün mü?

"İki milyona yakın kelime üretebileceği bildirilen Türkçenin bilimde yetersiz kalacağını öne sürmek, bilim dilinin değil, yöntemlerinin evrensel olduğunu, bilimsel kavram ve terimlerin dilimizde karşılığı olmamasının, Türkçenin değil bizlerin eksikliklerinden kaynaklandığını gözden kaçırmak ve her şeyden önce de Türkçeyi ve kendini küçük görmek demektir." (10).

Çaresi ?

1992 yılında yapılan II. Uluslararası Türkod (Türkçe Konuşan Deri Bilimciler) Kurultayında, Ankara Tıp Fakültesi Deri ve Zührevi Hastalıklar Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. A. Lütfü Ta't'ın yaptığı açış konuşmasından bir bölüm (3):

"1933 Üniversite Reformu sonrasında fakültede dersler Türk ve Alman hocalar tarafından Türkçe, Almanca ve Fransızca verildi. Hem bizzat ders veren, hem de Almanca, Fransızca verilen dersleri Türkçeye çeviren Türk hocalarımız; hepsi görgülü, bilgili, çalışkan, idealist, hiçbir yönden aşağılık duygusu olmayan, garp memleketlerinde hekimlik yapmış kişilerdi. Türkiye'de yetişirken öğrendikleri Arapça, Farsça, Fransızca, yurt dışından öğrendikleri diğer dillere ait tıp terimlerini kullanma alışkanlığında olmalarına rağmen bizlere, dünyanın tüm şahsiyet sahibi ülkelerinde olduğu gibi, kendimize has şahsiyetli bir Türk Bilim Diline sahip olmamız gerektiğini ve ancak bu surette yabancı dillerin boyunduruğundan kurtulabileceğimizi anlatırlardı. Bugün rahmetli olan bu hocalarımız bu önerilerini yalnız sözde de bırakmazlar, itiyatlarına rağmen bu tıp terimlerini ne derslerinde, ne tercümelerinde, ne yazılarında ve ne de özel konuşmalarında kullanmamaya çok gayret ederler, dalgınlıklarına gelip alışkanlıklarına yenildikleri olur da ağızlarından kaçırırlarsa mahcubiyetlerinden kızarırlar ve başladıkları cümleyi, yeni terimlerle bir defa daha tekrar ederler, öneri ve eylemleri arasındaki çelişkidenden ötürü bizden hoşgörük bekledikleri fark edilirdi."

Bulgularımız özet olarak beyin ve sinir cerrahisi meslek dilinin önemli ölçüde yabancı sözcüklerle kirlendiğini ve kirlenme oranının giderek arttığını göstermektedir. Üstelik bu yabancı sözcüklerin önemli bir kısmı (2/3 ü) sözlük karıştırılmadan, hemen karşılığı bulunup düzeltilebilecek sözcüklerdir. Yabancı sözcükler kendi kelimelerimizi unutturarak dilimizi fakirleştirmekte, yazım farklılıklarına, anlaşılmazlığa, sözü uzatmaya yol açmaktadır.

Kongrelere, dergilere ancak yabancı sözcükleri en aza indirilmiş yayınların kabul edilmesi, hekimlik dilindeki yozlaşmayı önlemeye katkı sağlayacaktır. Bunun için yazarlara sık kullanılan yabancı sözcüklerin Türkçedeki karşılıklarını gösteren bir mini sözlük gönderilerek, mümkün olduğunca buna uyulmasının istenmesi yararlı olabilir. Böylece dilimiz İngilizcenin istilasından kurtulacak, üretici düşünce gelişecek, Türkçenin bilim dili olma yeteneğinden faydalanılacak ve Atatürk'ün vasiyeti yerine getirilmiş olacaktır. Türk Nöroşirürji Derneğinin, kongrelerinde Türkçe kullanımında özen gösterenlere ödül vermesi, bu bakımdan diğer hekimlik dallarına örnek gösterilecek bir davranıştır.

KAYNAKLAR

1. Ekiyor C: Atatürk'ün söz varlığı üzerine bir deneme. Türk Dili XCV: 203-216, 2008
2. Gönenç G: Türkiye'nin eğitim dili: Türkçe mi, İngilizce mi? Atabaş H (Düzenleyen) Dil ve Dilimiz Türkçe - Sempozyum Bildirileri (13-14 Kasım 2003), Ankara: Tömer Yayınları 2004: 95-103
3. Güneş AT, Hacıoğlu R, Jiazhen L, Şadiev H, Vladimirov V, Ahmedov K, Avcı O, İzmailov A, Fowler J, Georgiev İ, İsmailoğlu R, Veli R, Abdullayeva Y, Eyvazova M, Sultı R: Deribilim Terimleri Eşanlamlılar Sözlüğü (Glossary of synonyms of Dermatologic terms) Ön Çalışma. İzmir: Türkod Derneği, 1994
4. İşçil Şİ, Elöve AU: Türkçe Hekimlik Terimleri Üzerine Bir Deneme. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1944
5. Korkmaz Z: Atatürk ve Türk Dili Belgeler. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1992: 369
6. Köksal A: Yabancı Dille Öğretim: Türkiye'nin Büyük Yanılgısı. Ankara: Öğretmen Dünyası, 2000: 145-146
7. Öztekin Z: Halk Dilinde Sağlık Değişleri Sözlüğü, 2. bs, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2006
8. Öztürk O, Yörükoğlu A, Gülmezoğlu E, Örs Y, Özdemir E, Göçen E: Hekimlik Terimleri Kılavuzu, 2. bs, Ankara: Türk Dil Kurumu, 1980
9. Öztürk O: Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, 9. bs, Ankara: Nobel Tıp Kitapları, 2002
10. Sander S: Sağlık bilimleri süreli yayınlarında dil sorunu. Sendrom 16: 95-97, 2004
11. Ülker S: Ülker Tıp Terimleri Sözlüğü Açıklamalı 3.Bs. Latince-Türkçe, Türkçe-Latince. İstanbul: Erkam Matbaası, 2004: Önsöz